

ג'וק בדרך ל דשק

או להכחיש אם אכן מצוייה בה רוח היודעת לפתוח דלתות נעולות.

איש דגול מרבה

איאפשר שלא לאהוב את לובה אליאב, ואיאפשר שלא להסכים עימו. האיש הוא נביא בדורו, מנביאי התנ"ך בימי קדם - מתריע, מזהיר, דורש ומקיים בגופו. כשדובר השבוע במיסגרת הסידרה המצויינת של חיים יבין, הנבחרים, אמר דברים נכונים מאוד-מאוד: שאין עתיד למיפגת-העבודה אם לא תשתנה, שעל מנהיגי מיפגה זו, "לשחק במיגרש" של אור-עקיבא, תחת לשחק במיגרש-הגולף הסמוך. וכן הלאה.

הסכמתי עם כל מילה, ובכל זאת, כשהירחתי בדברים בלילה, עלו בי כמה ספקות.

מדבריו של לובה אליאב עולה תמונה נוסטלגית של מיפגת-העבודה, שהיתה בסדר בעבר, ושהשילטון השחית אותה בשנים האחרונות. לפני שקרה אסון זה, לפני שהמנהיגים עלו לדירות-הפנטהאוז בנווה-אביבים והסתערו על מיגרשי הגולף והטניס, היתה זאת מיפגה חלוצית, שמנהיגיה הצניעו-לכת והסתפקו במועט. תנועה אידי-אליסטית וסוציאליסטית. מתי זה היה?

אכן, לובה אליאב היה כזה, ונשאר כזה. אך האם המיפגה היתה כזאת אי פעם?

אולי בשנות ה-20, אולי, אך כשעמדתי על דעתי כנער, בשנות ה-30 המאוחרות, ראיתי את מפא"י כמיפגה שתלטנית, מושחתת למדי, שמנהיגיה חיו בהחלט מעל לרמה הממוצעת (הנמוכה, אומנם) של הציבור בארץ. עם קום המדינה פרצה השחיתות את כל הסכרים. עוד במהלך מלחמת-העצמאות הסתערו מנהיגי מפא"י על עולם של מותרות, שמעטים העזו לחלום עליו לפני כן. עידן מכוניות-השרד, מיסעות-הפאר, הטיולים בעולם, הנהיגים הצמודים, המוכירות, מלונות-הפאר בארץ וברחבי תבל - כל זה התחיל מייד, בראשית המדינה. מסך עבה של צביעות והתחשדות לא יכול היה להסתיר את השחיתות הגוברת, שהתחילה עם שוד הרכוש הנטוש, בשווי של מיליארדי לירות דאו, שחלק די ניכר ממנו מצא את דרכו אל כיסים פרטיים של אנשי-שלומנו.

אל יחשוב מישהו כי השחיתות התחילה בארץ עם הכיבוש של 1967, וכי חלוקת-השלל היא המצאה חדשה. כל זה היה כבר קיים אז, גם כאשר בן-גוריון, שרת וספיור חיו בדירות צנועות.

נכון שמפגה זו עמדה בראש השילטון שהביא את המוני העולים מארצות-ערב, אך משהובאו אלה ארצה, נרסקו לתוך גאטות רחוקים, מעברות ועיירות, "פיתוח", באיצטלה של "פיזור האוכלוסייה". היישוב הוותיק, בהנהגת מפא"י, שהיה אחוז באותם הימים בבולמוס של חיי מותרות חדשים, תוך יציר רת מעמד חדש של מיליוני נרים מאנשי-שלומנו, לא חלם להדק את החגורה, ולוא אף בחור קטן אחד, כדי להקל על גורלם של העולים החדשים.

אין לי שום נוסטלגיה לתקופה הזאת. הסיפור על מפא"י ההיסטורית, היפה והנקיה, אינו אלא אנדה גם אז היה לובה אליאב חריג, צדיק בסדום, אחד האידאליסטים אשר סיפקו - בעל-כורחה - אליבי למעמד שלטן חדש, רוזף-בצע ותאב-שילטון.

בהמשך הלילה עלה בי פיקפוק נוסף. לובה נותן דוגמה אישית נהדרת. הוא מבלה את זמנו בעיירות של "ישראל השניה", מלמד את המבוגרים שפה ודעת, ומקדיש את כל חייו למעשים טובים.

זה יפה. זה נהדר. אך האם זוהי התשובה לבעיה? גם אם יתוספו אל לובה האחד מאה לובאים? לובה מוכיח לי במיקצת את "האצילים המתחרטים" בהיסטוריה הרוסית, אותם בני המעמד העליון שמאסו בשחיתות של הוריהם ואחיהם, ושיקשו לכפר עליה במעשיהם הטובים, איני סבור כי הצמיחים המרודים של רוסיה דאו העריכו את מעשיהם.

בחור צעיר באור-עקיבא, שלמד לשווא את המיסד הלבן, האשכנזי, עלול להגיד לעצמו: בהתחלה באו צעירי המישרה האשכנזי והמורה האשכנזי וגובה-המיסים הז'אנטיקונים והשופט האשכנזי. אז יש גם אשכנזי טוב שמצ'טער. אבל אני לא רוצה שיעשו לי טובות, גם כשהכוונות הן הטובות בעולם. אני רוצה להשיג מה שמגיע לי!

השחירים שהתעוררו באמריקה היפנו את זעמם קודם כל כלפי הליברלים הלבנים (היהודיים ברובם), שנדממו למראה כפיות-הטובה, העמים הקולוניאליים המתעוררים פנו לא רק נגד השליטים והחייילים הזרים, אלא גם נגד המיסיונרים, שכל פעלם היה אך טוב ויפה. אולם הם סימלו את הפטרונים הזרים לא פחות ממשלי-המחוזות. אשכנזים וספרדים צריכים למצוא דרך לפעולה משותפת למען הקמת ישראל אחת, לובה הוא איש דגול מרבה - אך איני בטוח כי דרכו מובילה למטרה זו.

שמה הדבר יבין את המחבר, או יטריד אותו. אולי יש לי עכבות אחרות. איני יודע.

אולם סיפרו של ראנסימן על הצלבנים עשה עלי בשעתו רושם כה עז. עד כי לא יכולתי להתאפק וכתבתי לו מיכתב, הבעתי בו כמה מן המחשבות שהסעירו אותי בשעת הקריאה, ושאלתי אותו אם אי פעם עלה בדעתו שיש דמיון בין המדינה הצלבנית והמדינה הציונית.

כעבור כמה ימים הופתעתי על-ידי תשובה אישית מפורטת. בסיגנון הבריטי האופייני, הרציני-המתל, השיב שלא זו בלבד שהשוואה זו אכן עלתה על דעתו, אלא שכימעט התפתה לתת לסיפרו כותרת-מישנה: "שיעור מעשי לציונים איך לא לעשות זאת". אולם, הוסיף, "ידידי היהודים יעצו לי לוותר על רעיון זה". בתום המיכתב האדיב הזמין אותי לבקר בכל עת שאבוא לבריטיניה.

כעבור כמה חודשים הודמנתי לממלכת-האיים. מתוך חשש-מה צילצלתי אליו, אמרתי את שמי והוספתי, בנימה של התנצלות, "אדוני בוודאי אינו זוכר את שמי, אבל..."

ראנסימן הפסיק אותי: "בוודאי אני זוכר את שמך. אנא, בוא לבקר אותי!"

ביום בריטי גשום, קריר וערפילי (זה היה לפני שהבריטים החליטו, למרבה הצער, להילחם בויהום-האוויר וחסלו את הערפל הלונדוני המיוזח), נסעתי אל ביתו בחורש-סיינטיג'ון בלונדון, המשרתים היו בחופש, והאיש פתח לי את הדלת בעצמו.

בנימוסים הנהדרים, האופייניים לאצולה הבריטית, יצר תוך כמה דקות אווירה נינוחה. לגמתי מכוס של שרי, שוענו בכורסות, והתחלנו לשוחח.

שוחחנו במשך שעות. איני יודע כמה - שעתים? שלוש? ארבע? אני רק זוכר שהחושך ירד, ובלהט הוויכוח השרר חושך בחדר, לפני שהמארח שם לב לכך והדליק את האור.

דיברנו על הכל. על העובדה שהמדינה הציונית, השוכנת בארץ פלשת, קרוייה דווקא "ישראל", בעוד שהישות הפלסטינית ("הפלשתינית"), שהיתה אז בידי ירדן, שוכנת באזור שהיהוה פעם את ממלכת ישראל. על ספרדים ואשכנזים. על הצלבנים בין העולים החדשים (הצלבניים), שונאי הערבים, ובין הצברים, בני הדור הרביעי והשמיני, שהיו מוכנים להסתדר עם הערבים, ועוד ועוד ועוד.

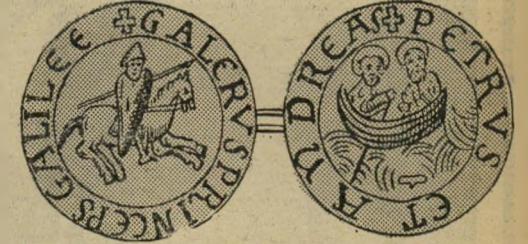
כעבור שנים הודמנתי לאנגליה עם אשתי, רחל, שהיא אנגלופילית משוגעת כמוני, ואף יותר. עלה על דעתי להציג לפני אריסטוקראט בריטי אמיתי, שנלקח כאילו מתוך ספר או סרט. שאלתי היכן נמצא ראנסימן והסתבר שעבר לסקוטלנד. צילצלתי, והוא הואיל להזמיני שוב, טסנו לאדינבורו, שכרנו מכונית ונסענו דרומה. ישנו בטירה משגעת שפסכה בית-מלון (בסיגנון הקרוי "סקוטיש בארוניאל", הנראה כאילו צויר בידי ילד שהתבקש לברות מדמיונו טירה שבאגדה, בעלת צריחים וחומות). למחרת בבוקר הגענו אל ביתו של המלומד. היה זה מיגדל-שמירה, שנבנה לפני כמה מאות שנים על-ידי הסקטים כדי להגן על ארצם מפני פולשים.

ראנסימן ערך לנו סיור מודרך במיבנה העתיק, על מדגותיו הנסחרות וחדרי-הנשים שלו, ואחר-כך ישבנו וסעדנו. השיחה התגלגלה, כמובן, לסיפורים על רוחות ושרים בטירות עתיקות, והאציל המלומד שיעשע אותנו בסיפורים על הרגחות המסתובבות בלילות בטירה זו. פעם, כך סיפר, הלך לישון, אחרי שנעל היטב את דלת חדרו. באמצע הלילה התעורר מרעש מזור. הדלת היתה פתוחה והסתובבה על ציריה. הוא הרגיש שאינו לבד!...

חיכנו משועשעים, כשלפתע שמנו לב שהאיש אינו מתבדר. הוא סיפר את הברכים בריציות גמורה. מחקנו את החיוכים מפרצופינו בחיפזון. הוא סיפר לנו שראינו משהו שראינו בטירה בלילה, ועל כן איני יכול לאשר

הג'וק הצלבני בא לי באחד הימים. קראתי את סיפרו הנהדר של סטיון ראנסימן על תולדות הצלבנים. באחד הפרקים עמד על הבעיות הביטחוניות של הצלבנים, אחרי שכבשו לראשונה את ירושלים. מרבית הארץ היתה בידיהם (יחד עם חלקים מסוריה, לבנון ותורכיה של היום). אך הצבא המצרי החזיק מעמד באשקלון. ראנסימן תיאר את המערך הצבאי המצרי באשקלון ואת המערך שהקימו הצלבנים מולו.

לפתע ביצצה במוחי מחשבה מחשמלת: הרי המערך המצרי דאו דומה להפליא למערך שלהם כעת (זה היה בשנות ה-50). כשם שיש היום, "רצועת עזה", היתה אז "רצועת אשקלון". ומעניין עוד יותר: המערך הצלבני מול רצועת-אשקלון דמה להפליא למערך של חטיבת

סמוך נסיך הגדול הצלבני

גיבעתי במלחמת-העצמאות שלנו. בג'יפ של שוועלי שימשון הגעתי בדיוק לאותם המקומות שבהם עמדו אז ביצורי הצלבנים!

מאז אני הוגה, מדי פעם, בבעיות הצלבנים. הג'וק הזה, כשהוא בא, אינו מרפה ממך, שוב ושוב עתה משווה: מי אצלנו דומה למלך באלדווין הראשון? מי הוא משה דיין הצלבני? אם יקום צלאח-אל-דין חדש, מניין יבוא? האם דומים האשכנזים והספרדים של היום לפרנקים ולי-פולנים של אז? (הפרנקים של אז היו דווקא עולי-אירופה, ואילו הפולנים היו בני-עדות-המזרח) ועוד.

השבוע שלה לי הפרופסור יהושע פראור מאמר על הדוקטרינה הביטחונית של הצלבנים. פראור, מומחה גדול לענייני הצלבנים, יודע על התעניינותי, כחובב, בפרק היסטורי זה.

בעוד שאני מוכן להכיר בדמיון הרב בין הצלבנים והציונים, וסבור שיש להודות בכך ולהסיק לקחים, נמנה פראור עם אותם המתנגדים עקרונית להשוואה זו. אך כאשר הוא כותב, מתגנבת ההשוואה, כימעט בעל-כורחה, אל תוך כל שורה.

כך כתב פראור במאמר זה על שאיפתם של הצלבנים להגיע אל גבול-המידבר בעבר-הירדן, ולהחזיק במידבר סיני. הם גם פלשו לסעודיה. קשה להאמין שהוא אינו מודע לחשיבות האקטואלית של הדברים - או שאינו מודע לכך שכל קורא שלו יגיע להשוואה זו.

אפשר להסיק, כמובן, לקחים שונים ואף סותרים. למשל: האם לא חטאו הצלבנים בכך שניסו להחזיק בשטחים נרחבים מדי, שלא התאימו לכוחותיהם (בבחינת "תפסת מרובה לא תפסת")? האם לא התעקשו לחפש פיתרונות צבאיים לבעיות שלא היה להן פיתרון צבאי, תחת לחפש בעוד מועד את הפיתרון המדיני?

אך בעיקר הביא אותי מאמרו זה של פראור להסקת לקח אחר. הידיעה המקובלת היא שהצלבנים - שהחזיקו בארץ, כולה או חלקה, במשך 200 שנה - היו נתונים במשך כל הזמן במלחמה טוטאלית בעולם המוסלמי. ולא היא.

לפחות עם מדינה ערבית אחת הצליחו הצלבנים לזכות מעין שלום. ודווקא עם האויב המסוכן ביותר: דמשק. מכיוון שהצלבנים לא יכלו לכבוש את דמשק, ושלטי דמשק לא יכלו לזרוק את הצלבנים לים, יצרו ביניהם מצב של שביתת-נשק, שהיה למעשה בבחינת שלום נפרד. בשנת 1108, תשע שנים אחרי נפילת ירושלים בידי הצלבנים, הושג הסכם. כל השטח שבין חרמון הירמון - רמת-הגולן של היום - הפך איזור מפורז. אף אחד מן הצדדים לא הקים בו ביצורים. השילטון היה משותף, וההכנסות חולקו שווה בשווה בין האמיר של דמשק, הנסיך (הצלבני) של טבריה ונציגי התושבים המקומיים (מעין אוטונומיה).

מדי פעם הפרו הכובות של אבירים מצד זה או אחר את השלום. אך ההסכם התחזק מעמד במשך 80 שנים (!) עד לקרב על קרינתיסין, שבו התמוטטה ממלכת-הצלבנים הראשונה. בתקופה זו היתה קיימת מעין נורמליזציה, היו יחסים-מיסחר וגם קשרים אחרים.

לחקר את תרצו: שלום נפרד עם "הגדולה והחזקה במדינות-ערב" אינו מבטיח שבין החרמון והירמון - והקיום, אם אינו מוביל לשלום כולל עם העולם הערבי והמוסלמי כולו. אחרת לא יהיה אלא אפיורדה מעניינת, שפרופסור מלומד יכתוב עליה דברים בעוד 900 שנים.

שרים ורוחות

כבר סיפרתי פעם בקיצור איך הכרתי את סטיון ראנסימן. הגה הסיפור כמאלוא: לעולם-לעולם איני כותב מיכתבים למחבריהם של ספרים, גם כשהם מוצאים חן בעיני מאוד. אולי אני חושש